

Společné zasedání kateder dějin státu a práva

Stalo se již dobrou tradicí, že jedna z kateder dějin státu a práva v naší republice uspořádá setkání jejich členů. Letos připadla milá povinnost hostit československé právní historiky katedře dějin státu a práva právnické fakulty Univerzity Karlovy. Toto 6. společné zasedání se uskutečnilo ve dnech 6. - 8. října 1986 ve Skutči. Ve srovnání s jednáními předchozích let došlo k jedné změně. Kromě právních historiků byl přítomen i zástupce Kabinetu Ústavu marxismu-leninismu Univerzity Karlovy prof. Prošek. Tím byla nejen vyjádřena úzká spjatost právní historie s tímto oborem, ale především bylo jeho účasti využito ke konkrétnímu projednání některých styčných otázek, což se týkalo zejména dějin státu a práva socialistických zemí a dějin mezinárodního dělnického hnutí a dějin KSČ.

Úvodem jednání přivítal M.Doležal, jako vedoucí pořádajícího pracoviště, všechny přítomné. Ústředním tématem prvého dne společného zasedání byla problematika výuky římského práva v rámci nových učebních plánů a jejich místo a úloha při formování profilu studenta právnické fakulty vůbec, k níž přednesl úvodní referát J.Kincl. Svou pozornost soustředil zejména na dosavadní zkušenosti z výuky římského práva v obou formách studia, jakož i důležitosti a místa předmětu římského práva ve vztahu k ostatním pozitivně-právním disciplínám. Po stručné informaci o současném rozsahu a organizaci výuky římského práva se zaměřil na problematiku seminární, zejména rozsahu a vhodnosti práce s texty v souvislosti s objemem volného slova používaného v této formě výuky. Zdůraznil dále, že jednou z hlavních otázek, která v současné době vystupuje do popředí je rozšíření výuky římského práva z jednoho na dva semestry. Stále se totiž ukazuje, že čas potřebný na zvládnutí celé problematiky včetně latinské terminologie, jejíž znalost je využíváno a je předpokládána obory platného práva, není úměrný potřebě a neodpovídá ani možnostem oboru, který sám o sobě představuje neocenitelný právní kapitál. Navíc s možností ukázat na vývoji jednotlivých římskoprávních institutů i některé problémy teorie státu a práva a především vést studenty k výchově k právnímu myšlení. J.Kincl se nadále věnoval ve svém vystoupení otázkám zkoušek a rozsahu, v jakém jsou studenti schopni materii římského práva zvládnout. Praxe potvrdila, že výhodné je svěřovat zkoušky minimálnímu počtu examinátorů, slouží to k maximální objektivitě a sjednocení kritérií kladených na studenty. Stále se ukazuje, že studenti věnují přípravě na zkoušku z tohoto oboru velkou pozornost, tomu ostatně odpovídá i velmi nízký počet reprobací. Na druhé straně ale dosahuje jen nízké procento posluchačů výborných výsledků. Způsobeno je to právě oním velmi krátkým časovým úsekem, po který je římské právo přednášeno, a tedy i nedostatečně dlouhou dobou, kterou posluchač na přípravě ke zkoušce z tohoto oboru má.

M.Doležal pak připomněl, že právě vzhledem k silně omezené době vyhrazené pro výuku římského práva jsou vyučující nuceni vybírat partie relativně důležitější a na ně se při výkladu soustřeďovat, čímž samozřejmě trpí obor jako takový. Je proto žádoucí, aby i přes administrativní překážky, jako je limitovaný počet zkoušek pro jeden semestr, byl tento problém co nejrychleji řešen. Mezi hlavní otázky, na které je třeba se v současné době zaměřit, patří poměr aktivních a pasivních forem výuky. Závažný problém představují i učební pomůcky. Při výuce římského práva se totiž stále setkáváme s

problémy, které způsobují to, že první učebnice, v níž se studenti seznamují poprvé se základními právními termíny, je ve slovenštině. Z toho důvodu by bylo velmi vhodné uvažovat o "národních" učebních pomůckách. Přes veškerou příbuznost řečí způsobuje právě zafixování některých odlišných výrazů (např. - záloh - zástava) jisté problémy. Přednášky ani seminární výuka tyto nedostatky nemohou plně odstranit, protože v konečné fázi přípravy na zkoušky pracují studenti samozřejmě především s učebnicí. Závěrem svého vystoupení M.Doležal zdůraznil, že je třeba soustředit se při výuce zejména na ty partie, které jsou živé a pro výuku platného práva. J.Bílý z právnické fakulty UJEP v Brně podal ve svém vystoupení analýzu nových zkušeností z výuky římského práva na brněnské fakultě. Ke specifikům patří například průběh zkoušky, která se skládá z písemné a ústní části, přičemž písemná část sestává z vysvětlení nejdůležitějších pojmů, vytvoření jednoduchých definic a řešení příkladů. Připomenul dále, že jednou z možností, jak prohloubit výuku římského práva, je také využití specializovaných seminářů, což je ostatně forma, která se již v praxi pražského i bratislavského pracoviště plně osvědčila. Další s diskutujícími doc. K.Malý pak připomenul, že smyslem právnického studia by nemělo být naučit posluchače maximum faktů, ale naučit je právnicky myslet, což samozřejmě platí také pro římské právo, které by mělo sloužit právě jako obecná výchova k právnímu myšlení a jako takové je v systému právnického vzdělání nenahraditelné.

V první den rokování právních historiků byla pozornost věnována mimo jiné také přípravě mezinárodní vědecké konference, pořádané katedrou dějin státu a práva a právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, která se uskuteční na podzim roku 1988. Tématem této konference budou velké kodifikace.

M.Doležal shrnul jednání prvního dne tím, že jednotlivá právněhistorická pracoviště by se měla spojit při vypracování seznamu klíčových problémů a základních institutů pro potřeby obecného zavedení písemných zkoušek a znovu připomenul, že římské právo není předmětem obecného základu, ale oborem specializovaným, seznamující posluchače se speciálními znalostmi.

Druhý den společného zasedání byl věnovaný obecným dějinám státu a práva a dějinám státu a práva socialistických zemí. Ve svém úvodním referátu poukázal vedoucí pražské katedry dějin státu a práva M.Doležal na zkušenosti získané na půdě tohoto pracoviště, které souvisí se zavedením integrovaného učebního plánu, v jehož rámci se vyučují dějiny státu a práva socialistických zemí v návaznosti na obecné dějiny státu a práva. Požadavky na zápočty jsou přitom z obou disciplín unifikované, ale zkoušky probíhají odděleně. Při zhodnocení dosavadních zkušeností z integrované výuky poukázal M.Doležal na to, že hlavním záměrem při vytváření takového bloku byla snaha, aby výklad o světových dějinách státu a práva byl podáván studentům v chronologickém pořádku, a tím bylo také umožněno ukázat účinněji zákonitosti přechodu jedné společensko-ekonomické formace do druhé a současně i přednosti socialistického typu státu a práva. Při takovém učlenění výuky se jeví tato etapa dějin zcela přirozeně jako vrcholná fáze vývoje státu a práva i lidstva vůbec. To je ostatně umožněno i tím, že v souladu s novou pedagogickou dokumentací se zvýšil počet výukových hodin určených právě tomuto oboru. Celý systém blokové výuky umožňuje intenzivní pedagogické působení, neboť výuka není tříštěna a probíhá plynule. Navíc bylo takto dosaženo značného počtu přednáškových hodin týdně, což dovoluje soustřeďovat se na seminářích

jen na klíčové problémy. M.Doležal ve svém vystoupení také upozornil, že jistou možností tématického rozšíření výuky je zařazení partií o státu a právu rozvojových zemí. Hlavním problémem a úkolem zůstává i nadále skloubit při výuce historický aspekt s množstvím faktografických údajů. Jako nejvhodnější řešení se jeví rozvíjet na základě konkrétních údajů u studentů samostatné myšlení, vytvářet u nich obraz vzájemných souvislostí a nikoli je učit jen souboru vybraných otázek a na ně modelových odpovědí. Je třeba vést posluchače k tomu, aby sami pracovali s historickým materiálem, zamýšleli se nad ním a uvědomovali si zákonitosti státoprávního vývoje. Značně limitujícím faktorem je samozřejmě při prosazování tohoto záměru rozsah výuky. Proto je nutné soustředit se především na klíčová období vývoje a jim pak věnovat při pedagogickém procesu zvýšenou pozornost, ukázat studentům co nového se v takových uzlových bodech vytvářelo a následně pak, které instituty byly živé i nadále a které zanikly, jakož i důvody, které k tomu vedly. Pozornost se zcela zákonitě obrací především na výuku dějin státu a práva socialistických zemí, což se nutně odráží v úzké spolupráci s Kabinetem Ústavu marxismu-leninismu.

Na závěr svého vystoupení poukázal M.Doležal na nové úkoly společenských a tedy i historickoprávních věd, tak jak vyplývají z posledních sjezdových materiálů i vystoupení soudruha Gorbačova a pozval všechny přítomné na mezinárodní konferenci věnovanou problematice velkých kodifikací, jejíž uspořádání plánuje pražské pracoviště na rok 1988. V diskusi, které se mimo jiné zúčastnil K.Malý, M.Kadlecová, D.Pelikán a další, bylo poukázáno na některé otázky spojené s výukou těchto předmětů, jako je problematika odlišného vývoje státu a práva neevropských oblastí, obecně kulturní poslání právněhistorických oborů, potřeba zaměření výuky specializačních bloků na další rozvíjení samostatného myšlení u studentů s cílem pochopit zákonitosti státoprávního vývoje jednotlivých zemí.

Na závěr jednání pozval všechny vedoucí košické katedry P.Mosný na příští setkání právních historiků organizované tímto pracovištěm.

I letošní setkání právních historiků je možno hodnotit jako zdařilé. Kromě nesporného společenského významu měla tato schůzka především význam v tom, že učitelé jednotlivých kateder dějin státu a práva měli možnost zkonfrontovat své názory na problémy, které se vyskytují v jejich práci a stanovit společný postup pro jejich řešení, jakož i dohodnout podrobnosti rozvoje vědecké činnosti a sladit její další postup. Znovu se ukázalo, jak potřebná a přínosná jsou tato setkání pro další růst československé právní historie.

M.Borihyová

M.Murárová

M.Skřejpek

85 let prof. Jiřího Cvetlera

V únoru 1987 oslavil v plné životní i pracovní svěžesti významný právní historik prof. Jiří Cvetler své 85. narozeniny. Jeho životní dráha je provázena soustavným vědeckým